

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 351.07; 504.064.36

ПОНЯТТЯ МОНІТОРИНГУ В НАУЦІ

Бахтіна Юлія Сергіївна,
здобувач
(Міжнародний університет бізнесу
і права, м. Херсон, Україна)

У статті проаналізовано визначення поняття «моніторингу» та його основні ознаки. Надано порівняльну характеристику таких термінів: «моніторинг», «оцінка» та «контроль». Розглянуто використання моніторингу в різних сферах науки, а саме: педагогії, психології, соціології, менеджменті тощо.

Ключові слова: моніторинг, оцінка, контроль, прогнозування, спостереження.

CONCEPT OF MONITORING IN SCIENCE

Bakhtina Yuliia Serhiivna,
Applicant
(International University of Business
and Law, Kherson, Ukraine)

The article analyzes the definition of the concept of “monitoring” and its main features. The comparative description of the concepts of monitoring, evaluation and control is given. The use of monitoring in various spheres of science is considered: pedagogy, psychology, sociology, management, etc.

Key words: monitoring, evaluation, control, forecasting, observation.

Постановка проблеми. Термін «моніторинг» успішно увійшов і міцно закріпився у науковому словообігу. При цьому саме поняття є досить молодим: вперше виникла необхідність щодо надання визначення поняттю «моніторинг» у 70-х рр. ХХ століття. Пов’язано це з проведенням конференції з охорони навколишнього середовища під егідою ООН у 1972 р. у Стокгольмі, де було домовлено під моніторингом навколишнього середовища розуміти комплексну систему спостережень, оцінювання і прогнозування змін стану навколишнього середовища під впливом антропогенних чинників. На пострадянському просторі поняття моніторингу з’явилося після чорнобильської катастрофи (1986 р.) як система відслідковування стану здоров’я дітей Чорнобиля [1].

За досить невеликий проміжок часу «моніторинг» закріпився в педагогіці, соціології, психології, медицині, екології, економіці та юриспруденції. Моніторинг становить досить складне і неоднозначне явище. Він використовується в різних сферах і з різною метою, але при цьому має загальні характеристики і властивості [2]. Він використовується і як засіб проведення соціальних досліджень, і як інструмент управлінського впливу на досліджуваний об'єкт, і як метод дослідження, і як функція управління. Усе це говорить про багатоаспектність і складність цього явища. Унаслідок цього виникає необхідність у проведенні всебічного дослідження такого явища, як «моніторинг», з метою повного розкриття його сутності та структурних елементів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання моніторингу у різних сферах знань займалась велика кількість науковців: у педагогіці – Л.Г. Буданова, К.М. Гудименко, Г.В. Єльнікова, О.В. Кухарук, Т.О. Лукіна, І.І. Проценко, В.П. Сергієнко, Н.В. Сорокіна; у психології – А.О. Борисова, Н.П. Золотова, Л.Р. Кашкарьова, І.Б. Марченко, В.І. Подшивалкіна; у менеджменті – В.К. Галіцин, Т.С. Максимова, Н.К. Самченко, В.В. Співак, О.П. Сулов; в екології – Є.М. Варламов, А.В. Гриценко, Д.В. Зеркалов, Ю.А. Израель, В.Д. Погребенник, П.М. Сопрунок тощо.

Метою статті є всебічний аналіз поняття моніторингу, який використовується в різних сферах науки, але при цьому має загальні риси, що дають змогу відокремлювати його від суміжних понять.

Отже, пропонуємо звернутись до різних видань словників та енциклопедій, проаналізувати погляди науковців, щоб з'ясувати визначення моніторингу.

Виклад основного матеріалу. Термін моніторинг походить від латинського *monitor* – той, хто нагадує, попереджає. Тобто це – ключові слова, які мають бути в центрі під час визначення «моніторингу» в будь-якій сфері.

«Великий тлумачний словник сучасної української мови» визначає моніторинг як «безперервне *стеження* за яким-небудь процесом із метою виявлення його відповідності бажаному результату, а також прогнозування та запобігання критичним ситуаціям» [3, с. 687].

У «Соціально-психологічному словнику» надається таке визначення моніторингу: «це систематичне *відстежування*, вивчення стану соціальних явищ і процесів, навколишнього середовища, співставлення результатів постійних спостережень для отримання обґрунтованих уявлень про їх дійсний стан, тенденції розвитку. Моніторинг проводиться з метою одержання необхідної інформації для прогнозування ситуації, розроблення програм та прийняття рішень» [4, с. 247].

У геологічній енциклопедії пропонується розуміти під моніторингом комплексну систему регламентованих періодичних *спостережень, оцінки і прогнозу* змін стану природного середовища з метою виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій щодо їх усунення або послаблення [5].

В українсько-російському словнику-довіднику з екології пропонується під моніторингом розуміти систему регулярних тривалих *спостережень* у просторі й часі, що дає інформацію про стан довкілля з метою оцінки минулого, сучасного і прогнозів на майбутнє для параметрів довкілля, що мають значення для людини [6, с. 61].

Великий енциклопедичний словник встановлює, що «моніторинг – це *спостереження* за станом навколишнього середовища (атмосфери, гідросфери, ґрунтового-рослинного покриву, а також техногенних систем) з метою її контролю, прогнозу і охорони» [7].

В енциклопедії права моніторинг визначається як «система *спостережень, оцінки, прогнозу* стану і динаміки якого-небудь явища, процесу чи іншого об'єкта з метою його контролю, управління його станом, охорони, виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням [8].

Отже, в усіх наведених визначеннях під моніторингом розуміється саме спостереження (стеження, відстеження), тобто це – його основна ознака, але не єдина. Важливим елементом виступає мета такого спостереження, як-от «виявлення негативних змін і вироблення рекомендацій», «оцінка минулого, сьогодення і прогнозів на майбутнє», метою може бути «контроль, прогноз і охорона» будь-якого явища чи «контроль, управління його станом, охорона та виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням».

Також треба зазначити ще одну важливу ознаку моніторингу – це системність. Тобто моніторинг – не просто спостереження, це – обов'язково комплексна система, яка містить цілий ряд комплексних дій, як-от спостереження, аналіз, оцінка, прогноз.

Для виокремлення наступної ознаки пропонуємо звернутись до визначень моніторингу в кембриджському та оксфордському словниках. У кембриджському словнику йдеться про те, що моніторинг означає уважно спостерігати та перевіряти ситуацію *протягом певного періоду часу*, щоб щось дізнатись про неї [9]. Дещо схоже визначення надається також в оксфордському словнику, де під моніторингом треба розуміти спостереження і перевірку прогресу або якості чогось *протягом певного періоду часу*; тримання під систематичним оглядом [10]. І в першому, і в другому визначенні йдеться про спостереження і перевірку, які відбуваються протягом певного періоду. Наявність такої періодичності моніторингу є однією з важливих рис, яка відмежовує його від «оцінки», що має епізодичний характер. Оцінка має на меті з'ясувати, чи забезпечують реалізовані заходи той вплив, на який вони розраховані. Інакше кажучи, моніторинг передбачає спостереження за тим, що робиться, тоді як оцінка дає змогу встановити причинно-наслідкові зв'язки між діями та результатами.

Моніторинг та оцінка – це два різні елементи, але вони доповнюють один одного. Обидва розуміються як інструменти управління, що забезпечують ясність усім зацікавленим сторонам щодо діяльності, яка здійснюється. [11] Моніторинг та оцінка – це ключові функції управління. Разом вони служать для підтримки обґрунтованих рішень, найкращого використання ресурсів та об'єктивної оцінки того, наскільки заходи дали бажаний результат [12]. При цьому моніторинг – це безперервна функція, яка використовує систематичний збір даних за вказаними показниками, щоб забезпечити управління та постійне втручання зацікавлених сторін у розвиток прогресу з метою досягнення поставлених цілей.

Оцінка ж являє собою систематичне та об'єктивне встановлення якості поточного або завершеного проекту, програми чи політики, їхньої розробки, реалізації та результатів. Метою є визначення відповідності виконаним завданням, ефективності, результативності та стабільності розвитку. Оцінка повинна забезпечувати достовірну та корисну інформацію, що дає змогу враховувати отримані результати у процесі прийняття рішень як в одержувачів, так і в донорів [13, с. 3].

Синонімом періодичності може виступати регулярність. Моніторинг використовується для регулярного відстеження змін у показниках, що піддаються вимірюванню маркерам змін у часі, для управління реалізацією програми [12].

Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку визначає систему моніторингу як систему спостереження для перевірки того, чи відбувається проектна діяльність відповідно до планування та чи правильно та ефективно використовуються всі засоби. Система повинна надати керівництву проекту постійний потік інформації впродовж всього проекту, щоб зробити це рішення правильним [14].

Глобальний фонд розуміє моніторинг як планове відстеження ключових елементів роботи програми / проекту, як правило, вхідних і вихідних даних, за допомогою обліку, регулярних систем спостереження [15].

Із цих визначень можна виокремити таку важливу ознаку моніторингу, як планування, що являє собою вид управлінської діяльності, яка визначає перспективу та майбутній стан організації, шляхи й способи його досягнення [16].

Моніторинг можна визначити як поточний процес, за допомогою якого зацікавлені сторони отримують регулярний відгук про прогрес, якого дійшли у досягненні своїх цілей [17, с. 8]. На відміну від багатьох визначень, які ставляться до моніторингу як до простого перегляду прогресу, досягнутого під час здійснення певної діяльності, визначення, що використовується в «Посібнику з планування, моніторингу й оцінки результатів розвитку» розглядає моніторинг у більш широкому ключі. Моніторинг у цьому випадку також передбачає стратегії відстеження та дії, що потрібні для забезпечення прогресу в досягненні найважливіших результатів.

За міжнародним стандартом (СТ ІСО 4225-80) моніторинг – це багаторазове вимірювання для спостереження за змінами будь-якого параметра в певному інтервалі часу; система довготривалих спостережень, оцінювання, контролювання і прогнозування стану й зміни об'єктів. Крім спостережень та отримання інформації, моніторинг передбачає також елементи активних дій, таких як оцінювання, прогнозування, розроблення природоохоронних рекомендацій [18, с. 7]. Цей термін також містить такі вищезазначені ознаки моніторингу, як системність, регулярність й наявність мети такого спостереження.

Моніторинг – це систематичний збір та аналіз інформації як прогресу проекту. Він спрямований на підвищення ефективності проекту чи організації. Він базується на встановлених цілях і заходах, що були заплановані. Це допомагає відстежувати роботу та може дозволити керівництву знати, коли справа йде неправильно. Якщо моніторинг організовано правильним шляхом, це – безцінний інструмент для ефективного управління, і він є корисною базою для оцінки. У такому разі моніторинг дає змогу визначити, наскільки досить ресурсів, що ви маєте, і наскільки вони добре використовуються, і чи є достатніми та відповідними ті заходи, що були заплановані [19].

Також моніторинг – це постійна оцінка програми чи проекту стосовно узгодженої реалізації графіку. Це – також хороший інструмент управління, який, якщо його правильно використовувати, повинен забезпечувати безперервний зворотний зв'язок щодо впровадження проекту, а також сприяти визначенню потенційних успіхів та обмежень для сприяння своєчасним рішенням [20]. Моніторинг іноді називається оцінкою процесу, оскільки він концентрується на тому, що робиться під час виконання служби чи програми, тобто «всередині». Це передбачає програмну діяльність, персонал, який виконує діяльність та інші питання впровадження.

Якщо порівнювати моніторинг та оцінку за різними критеріями, то можна виокремити такі основні властивості цих двох явищ:

Моніторинг – безперервна діяльність, на відміну від оцінки, яка є періодичною. Моніторинг відстежує діяльність та її прогрес, тоді як оцінка проводить поглиблений аналіз, порівнює запланований і досягнутий результати.

Моніторинг орієнтований на вклади, дії та результати, а також процеси впровадження. Оцінка зосереджується на результатах стосовно витрат, процесів, що використовуються для досягнення результатів, загальної релевантності, наслідках, впливу та стійкості.

Моніторинг відповідає, які вклади та заходи були реалізовані та які досягнуто результати. Оцінка відповідає, чому й як були чи не були досягнуті результати, сприяючи формуванню теорій та моделей змін.

Моніторинг орієнтований тільки на заплановані результати, а оцінка ще й на незаплановані. Моніторинг оповіщає про проблеми та надає варіанти коригувальних дій. Щодо оцінки, то вона забезпечує варіанти стратегії та політики.

Варто також зазначити, що моніторинг дуже схожий на контроль, але моніторинг потребує додержання максимальної об'єктивності й достовірності отриманої інформації, саме тому проводиться за спеціальними технологіями незалежними (зовнішніми) дослідниками, на відміну від контролю. Моніторинг і контроль відрізняються суб'єктом оцінювання. Отримана в процесі контролю інформація має констатуючий характер, вона чітко персоніфікована, на відміну від моніторингової інформації, яка завжди подається для ознайомлення в узагальненому вигляді, містить дані про загальні тенденції, закономірності перебігу процесів [21]. Крім того, моніторинг є нейтральною системою, забезпечуючи потоки необхідної інформації з приводу реалізації стратегічних управлінських рішень між керівниками і виконавцями, по горизонталі і вертикалі системи, всередині неї у зв'язку з її взаємодією з навколишнім середовищем. Контроль же не має нейтрального характеру, він пов'язаний із мотивацією поведінки, зацікавленими відносинами між керівниками та підлеглими. Контроль покликаний фіксувати увагу як керівників, так і виконавців на досягненні ключових показників планування і програмування в певні моменти і періоди часу [22].

Функція моніторингу як спостереження за реальними процесами активно проявляється в різних сферах науки. Зараз робляться спроби розрізнення і класифікації моніторингових досліджень залежно від напрямку наукових дисциплін, цільового призначення, просторового і тимчасового параметрів, масштабу та рівня реалізації. Виділяються такі види, як базовий і фоновий моніторинг, глобальний, локальний, регіональний, місцевий, а також моніторинг, який охоплює різні сфери суспільної діяльності [23]. Пропонуємо розглянути поняття моніторингу в різних галузях науки, як-от освіти, психології, соціології, екології, менеджменті тощо.

Моніторинг в освіті – це система збору, обробки, зберігання та поширення інформації про освітню систему або її окремі елементи, що орієнтована на інформаційне забезпечення управління, дає змогу робити висновки про стан об'єкта в будь-який момент часу та дає прогноз його розвитку [21]. Крім того, він розглядається як інструмент управління якістю освіти, інформаційна система, процедура збору даних про об'єкт.

Суть психологічного моніторингу зводиться до отримання поточної інформації про стан об'єкта відповідно до поставлених цілей із метою корекції, потрібної для прогнозу. Психологічний моніторинг реалізується у двох основних напрямках: відстеження параметрів діяльності – основна увага приділяється особливостям впровадження діяльності (труднощі, перешкоди, викривлення), тому що ці дані є найбільш інформативні, порівняно з даними про результат; спостереження та оцінювання за певними критеріями, а також прогноз розвитку досліджуваних психологічних особливостей особистості [24].

Соціальний моніторинг виступає як метод дослідження реальної соціальної практики, світу людського досвіду в його конкретній ситуаційній визначеності. Він спрямований на діяльність індивідів як прояв їхньої соціальної активності в найрізноманітніших галузях, а також на виявлення соціальних умов її здійснення, які можуть як сприяти розвитку дій, так і обмежувати їх [25, с. 311].

Під фінансовим моніторингом варто розуміти систему безперервного спостереження, аналізу та прогнозування показників фінансового стану підприємств, сформовану на макро- або мікроекономічному рівнях з метою забезпечення прийняття тактичних і стратегічних управлінських рішень. Процес фінансового моніторингу містить таке: визначення цілей і планування процесу моніторингу, розроблення системи показників, параметрів моніторингу, а також їхніх цільових значень, вибір засобів і методів збору інформації; спостереження, збір і узагальнення інформації відповідно до визначених

параметрів моніторингу; аналіз і оцінку параметрів господарської діяльності на основі інформації, отриманої на попередньому етапі; підготовку рекомендацій для прийняття управлінських рішень із метою своєчасного коригування та вдосконалення діяльності підприємства; контроль за результатами управлінських впливів і формування інформації для подальшого спостереження [26, с. 76].

Найбільше поширення моніторинг отримав в екологічній сфері, де він використовується щодо атмосферного повітря, водних об'єктів, земель, лісів, об'єктів тваринного світу тощо. Згідно з концепцією сучасного російського геофізика Ю.А. Израеля, моніторинг довкілля є системою цілеспрямованих, періодично повторюваних і програмованих спостережень за одним та більше елементами навколишнього середовища у просторі й часі [27, с. 155]. Основними елементами цієї системи є спостереження, оцінювання та прогнозування стану довкілля.

Згідно з національною нормативно-правовою базою, в якій закріплено положення про державну систему моніторингу довкілля та моніторинг земель, під цими термінами розуміється таке:

Державна система моніторингу довкілля – це система спостережень, збирання, оброблення, передавання, збереження та аналізу інформації про стан довкілля, прогнозування його змін і розроблення науково-обґрунтованих рекомендацій для прийняття рішень про запобігання негативним змінам стану довкілля та дотримання вимог екологічної безпеки [28].

Моніторинг земель – це система спостереження за станом земель із метою своєчасного виявлення змін, їх оцінки, відвернення та ліквідації наслідків негативних процесів [29]. Обидва ці терміни містять такі ознаки, як системність, спостереження, мету такого спостереження.

Інформаційний моніторинг – це система регулярного спостереження за явищами, об'єктами і процесами інформаційного простору, що передбачає систематичний збір даних про їхні основні параметри з метою оперативної їх діагностики та оцінки в динаміці [30].

Під контент-моніторингом найчастіше розуміють змістовий аналіз інформаційних потоків із метою отримання необхідних якісних і кількісних зрізів, який ведеться постійно протягом невизначеного заздалегідь проміжку часу. Саме використання контент-моніторингу в розвитку інформаційної діяльності багатьма науковцями розглядається в контексті вирішення завдання систематичного відстежування тенденцій і суспільних процесів, явищ у постійно оновлюваному мережевому інформаційному середовищі [31].

Моніторинг політичний – спеціально організована і постійно чинна система спостереження, збору та поширення інформації за станом політичних об'єктів, явищ, процесів із метою їх оцінювання, контролю, прогнозування [32, с. 405; 33, с. 463].

Під управлінським моніторингом розуміють процес систематичного відстеження та збирання даних про об'єкт управлінської діяльності як системи і зовнішні чинники, що впливають на нього, оброблення, збереження, використання і розповсюдження отриманих результатів із метою ефективного впливу суб'єкта управління на об'єкт управління [34]. Оскільки моніторинг – це періодична оцінка прогресу проекту щодо досягнення запланованих заходів і результатів, то вона (оцінка) починається з реалізації першого заходу діяльності і триває доти, поки виконуються всі інші заходи. Моніторинг необхідний для того, щоб дізнатись про статус проекту. Він розглядається як основний і універсальний інструмент управління.

Під час плануванні моніторингу управління проектом встановлює певні стандарти для виконання вхідних даних, процесів і результатів. Зібрані та проаналізовані дані моніторингу порівнюються із встановленими стандартами. Тож результати моніторингу

показують, чи є в управлінні проектом відхилення від цих стандартів. Це, у свою чергу, дає можливість прийняти необхідне рішення для усунення недоліків і підвищення ефективності. Моніторинг визначає позитивність та ефективність проекту та допомагає керівництву приймати розумні й своєчасні рішення для виправлення негативних результатів [13].

Специфіка моніторингу полягає в тому, що, на відміну від статистики і соціологічних опитувань, моніторинг не є тільки збором даних, а має ту особливість, що через свою спрямованість на відстеження процесу він виявляється більш дієвим, має прямий стосунок до виявлення нових можливостей, забезпечення умов їх здійснення і навіть стратегій [23].

Особливістю моніторингу є те, що він може виступати як складова частина системного або великого за обсягом дослідження і служити не тільки встановленню окремих фактів, але й проясненню реального фактичного стану справ загалом, а також частково – виявлення того, з чим це пов'язано.

Висновки. Підбиваючи підсумки дослідження, можна зазначити, що в науці досі не вироблено єдиного підходу до розуміння терміна «моніторинг». Але при цьому він набув широкої популярності майже в усіх її сферах, що дає підстави виокремлювати такі його характерні ознаки, як системність, плановість, періодичність, наявність певної мети. Беручи до уваги ці критерії, можна надати визначення моніторингу в будь-якій галузі науки. Перспективним напрямом у подальшому дослідженні вважаємо розгляд моніторингу як однієї з функцій державного управління та його співвідношення з наглядом і контролем.

Список використаних джерел:

1. Красильникова Г.В. Контент-аналіз поняття «моніторинг». Педагогічний дискурс. 2013. Вип. 14. С. 261–266.
2. Ганеева Ж.Г. Определение понятия «мониторинг» в различных сферах его применения. Вестник Челябинского государственного университета. 2005. № 1. С. 30–33.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. Ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
4. Соціально-психологічний словник / Авт.-уклад. М. Чапка, У. Контни. Мисловице, 2010. 519 с.
5. Геологическая энциклопедия. URL: https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_geolog/3180.
6. Україно-російський словник-довідник з екології / Укладачі: А.А Івашура, О.П. Винник О.П. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2005. 504 с.
7. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред.: А.М. Прохоров. 2-е изд., перераб. и доп. М., СПб.: Большая Рос. Энцикл., Норинт, 1997. 1456 с. URL: <https://dic.academic.ru/dic.nsf/enc3p/201998>.
8. Энциклопедия права. URL: https://encyclopedia_prava.academic.ru/3244.
9. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/monitor> (accessed 27 October 2018).
10. Oxford Dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/monitor> (accessed 27 October 2018).
11. Masuku, Ngengelezi W.K., Ijeoma, Edwin O.C. A Global Overview of Monitoring and Evaluation (M&E) and its Meaning in the Local Government Context of South Africa. URL: https://www.researchgate.net/publication/312674440_A_Global_Overview_of_Monitoring_and_Evaluation_ME_and_its_Meaning_in_the_Local_Government_Context_of_South_Africa (accessed 30 October 2018).

12. LeMay N. Managing information: monitoring and evaluation. In *Health Systems in Action: An eHandbook for Leaders & Managers*. Cambridge, USA: Management Sciences for Health. 2010. Ch. 8.
13. Basic Concepts in Monitoring and Evaluation. February 2008. Published in the Republic of South Africa by The Public Service Commission. 70 p. URL: http://www.academia.edu/12007778/basic_concept_of_monitoring_evaluation_supervision_management_information_system_mis_and_auditing (accessed 31 October 2018).
14. International Fund for Agricultural Development (IFAD). Monitoring and Evaluation. URL: http://www.ifad.org/gender/tools/hfs/bsfpub/bsf_7.pdf (Date unknown).
15. The Global Fund. Monitoring & Evaluation Concepts. URL: http://www.theglobalfund.org/documents/me/ME_Concepts.pdf. (Date unknown).
16. Щєбликіна І.О., Грибова Д.В. Основи менеджменту: навч. посібник. Мелітополь: ВБ «ММД», 2015. 479 с.
17. Handbook on planning, monitoring and evaluating for development results. United Nations Development Programme, 2009. 232 p.
18. Навчальний посібник для вивчення дисципліни «Моніторинг довкілля» для студентів напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр». Полтава: ПолтНТУ, 2016. 117 с.
19. Shapiro J. Monitoring and Evaluation. Civicus: Johannesburg/Washington, 2007. URL: <http://www.civicus.org>. (Date Unknown.)
20. Otieno F.A.O. The Roles of Monitoring and Evaluation in Projects. URL: <https://www.irbnet.de/daten/iconda/CIB8942.pdf> (accessed 25 October 2018).
21. Проценко І.І., Гудименко К.М. Моніторинг як інструмент визначення якості освіти. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2015. № 4. С. 247–255.
22. Короткий курс лекцій з дисципліни «Антикризове управління» – URL: https://studme.com.ua/17990717/ekonomika/monitoring_kontrol.htm#52.
23. Фарман І.П. Моніторинг как метод исследования и представления знаний. *Философия науки и техники*. 2012. № 1. С. 256–259.
24. Марченко І.Б. Україна Організація та проведення психологічного моніторингу професійного самовизначення учнівської молоді. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. 2010. Вип. 27 (31). Ч. 3. С. 83–91.
25. Соціологія управління: учебник для бакалавров / Под ред. В.И. Башмакова, В.Н. Князева, Р.В. Ленькова. 2-е изд., перераб. и доп. М.: Издательство «Юрайт», 2017. 360 с.
26. Белялов Т.Е., Хусаїнова А.С. Роль фінансового моніторингу в системі управління фінансами підприємства. *Международный научный журнал «Интернаука»*. 2017. № 3 (25). Т. 2. С. 74–77.
27. Израэль Ю.А. Экология и контроль состояния природной среды. Л.: «Гидрометеиздат», 1979. 375 с.
28. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 1998 р. № 391 «Про затвердження Положення про державну систему моніторингу довкілля». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/391-98-%D0%BF>.
29. Постанова Кабінету Міністрів України від 20 серпня 1993 р. № 661 «Про затвердження Положення про моніторинг земель». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-93-%D0%BF>.
30. Кириленко О.Г. Прикладні аспекти використання інформаційного моніторингу в системі підготовки документознавців. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2012. № 2. С. 65–68.

31. Пальчук В.М. Сучасні особливості розвитку методів контент-моніторингу і контент-аналізу інформаційних потоків. Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В.І. Вернадського: зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського, Асоц. б-к України. Київ, 2017. Вип. 48. С. 360–374.

32. Денисенко В.М., Сорба О.М., Угрин Л.Я. та ін. Політологія: навчальний енциклопедичний словник довідник для студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації / За наук. ред. д-ра політ. наук Н.М. Хоми. Львів: «Новий Світ – 2000», 2014. 779 с.

33. Політична енциклопедія / Редкол.: Ю. Левенець (гол.), Ю. Шаповал (заст. гол.) та ін. К: «Парламентське видавництво», 2012. 808 с.

34. Галіцин В.К., Суслов О.П., Самченко Н. К. Системи моніторингу: навч. посібник. К.: КНЕУ, 2015. 409 с.

УДК 342.9

СПЕЦІАЛІЗОВАНА АНТИКОРУПЦІЙНА ПРОКУРАТУРА В ПРОЦЕСІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Вакарова Олександра Василівна,
аспірант кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
(ДВНЗ «Ужгородський національний
університет», м. Ужгород, Україна)

Стаття присвячена питанням правового статусу Спеціалізованої антикорупційної прокуратури та її діяльності у сфері забезпечення верховенства Конституції України. Досліджуються причини створення такого інституту, особливості його формування та місця в системі антикорупційних органів державної влади. Проаналізовано основні положення нормативно-правової бази, що регулює діяльність Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, виявлено його недоліки, запропоновано варіанти їх вирішення.

Ключові слова: Прокуратура України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, верховенство Конституції України, антикорупційна реформа, конституційна реформа.

SPECIALIZED ANTI-CORRUPTION PROSECUTION IN THE PROCESS OF SUPPORT OF THE UKRAINE'S CONSTITUTIONAL AUTHORITY

Vakarova Oleksandra Vasylivna,
post-graduate student of the Department of
Constitutional Law and Comparative Law
(Uzhgorod National University , Uzhgorod, Ukraine)

The article is devoted to issues of the legal status of the Specialized Anti-Corruption Prosecutor's Office and its activities in the area of ensuring the rule of law of the Constitution of Ukraine. The reasons for the creation of such an institution, the peculiarities of its